

EVOLUȚIA SISTEMULUI BANCAR AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN TRANZIȚIE LA ECONOMIA DE PIAȚĂ

R. Cuhal

Banca Națională a Moldovei

1. INTRODUCERE

Existența unui sistem bancar stabil, capabil să presteze agenților economici servicii moderne, să protejeze interesele depunătorilor și creditorilor băncilor este unul din factorii de importanță majoră pentru dezvoltarea economiei din Republica Moldova. Pentru realizarea scopului principal urmărit de către Banca Națională, care este perfecționarea mecanismului de funcționare a băncilor, au fost stimulate procesele îndreptate spre consolidarea sistemului bancar.

2. CREAREA CADRULUI LEGAL ȘI REGLEMENTĂRILOR PENTRU DEZVOLTAREA SISTEMULUI BANCAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Sistemul bancar din Moldova a evoluat ca parte componentă a procesului de tranziție de la un sistem administrativ de comandă spre unul bazat pe principiile economiei de piață. Stabilitatea financiară a băncilor în mare măsură depinde de cadrul legal, în baza căruia își desfășoară activitatea. Schimbările produse în economia țării pe parcursul anilor 1991-1995, precum și aderarea Republicii Moldova la organismele financiare internaționale au necesitat reînnoirea legislației bancare (Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei și Legea instituțiilor financiare). Noua legislație bancară a fost elaborată ținând cont de standardele general acceptate în acest domeniu, inclusiv standardele stabilite de Directivele Uniunii Europene, Comitetul Basel pentru supraveghere bancară eficientă și a intrat în vigoare începând cu anul 1996. Această legislație, pe de o parte, asigură independența juridică, operațională, financiară și administrativă a băncilor, iar pe de altă parte, conține prevederi suficiente pentru asigurarea unei reglementări și supravegheri bancare efective.

E de menționat că în anul 2004 sectorul financiar al Republicii Moldova, inclusiv sectorul bancar, a fost supus evaluării din partea Băncii Mondiale și a Fondului Monetar Internațional în cadrul Programului de Evaluare a Sectorului Financiar (FSAP). Conform rezultatelor evaluării s-a remarcat că legislația bancară a Republicii Moldova este solidă și în armonie cu Directivele Uniunii Europene și practicile bancare centrale moderne. În baza noii legislații, a fost modificat și cadrul normativ al sistemului bancar. A fost emis un șir de reglementări prudentiale, care sunt implementate în activitatea băncilor. Aceste reglementări au fost elaborate și sunt permanent perfecționate luând în considerație practica internațională general acceptată în domeniu.

Introducerea noilor reglementări a contribuit și continuă să contribuie la crearea premiselor necesare pentru asigurarea stabilității financiare a băncilor și, ca rezultat, la creșterea încrederii investitorilor autohtoni și a celor străini. Astfel, au fost impuse noi cerințe referitor la autorizarea băncilor, care au facilitat efectuarea investițiilor în capitalul acestora de către persoane fizice și juridice cu integritate morală și cu o situație financiară stabilă. Băncile, la rândul lor, pot deschide filiale și reprezentanțe pe teritoriul Republicii Moldova și al altor state numai cu aprobarea prealabilă a Băncii Naționale a Moldovei și în condițiile stabilite de actele normative ale acesteia.

În scopul administrării eficiente a băncilor, față de persoanele numite în calitate de administratori a fost înaintat un șir de exigențe care contribuie la numirea în componența organelor de conducere ale băncii a persoanelor cu o calificare, experiență și integritate morală suficiente pentru o conducere adecvată a activității băncii. Un aspect absolut necesar al sistemului bancar în perioada de tranziție îl constituie gradul suficient de consolidare și capacitatea acestuia de a gestiona riscurile aferente operațiunilor active. De aceea, a fost promovată o politică de consolidare a sistemului bancar, instrumentele principale fiind mărimea minimă a valorii absolute a capitalului, precum și cea relativă. De asemenea, în acest scop au fost stabilite reguli și proceduri, menite să favorizeze procesele de fuziune sau asociere a băncilor pentru promovarea competitivității pe piața serviciilor bancare.

Având în vedere influența considerabilă a proprietarilor asupra politicii băncii, Banca Națională a stabilit cerințe prudentiale pentru deținerea cotei substanțiale în capitalul băncii. Transferurile prin tranzacții a cotelor substanțiale care depășesc 10 la sută din capitalul băncilor sau majorarea acestor cote astfel, încât se vor atinge sau se vor depăși limitele de 25, 33 și 50 la sută, pot fi efectuate numai cu permisiunea scrisă a Băncii Naționale. Astfel de transferuri se permit numai către persoanele care, în baza situației lor financiare și activității din trecut, pot fi considerate suficient de capabile pentru a-și conduce afacerile eficient și prudent.

În scopul neadmiterii riscurilor excesive în operațiunile creditare, inclusiv cu persoanele care au influență asupra băncii, și concentrării portofoliului de credite, Banca Națională a înaintat cerințe prudentiale, cum ar fi cele ce vizează expunerile la risc prin acordarea unor volume mari de credite către o persoană sau un grup de persoane acționând în comun și către persoanele afiliate. Au fost stabilite restricții referitoare la operațiunile de eliberare a creditelor unei persoane sau unui grup de persoane acționând în comun în mărime de cel mult

25 la sută din capitalul băncii. Restricția menționată pentru persoanele afiliate constituie 20 la sută.

În vederea asigurării unei reflectări adecvate în rapoartele bancare a venitului și capitalului băncilor, precum și în scopul ținerii evidenței riscurilor aferente portofoliului de credite, băncile, conform exigențelor Băncii Naționale, efectuează clasificarea creditelor, în bază evaluării posibilității apariției pierderilor la achitarea acestora. Mărimea calculată a rezervelor pentru eventualele pierderi la credite se deduce din veniturile și, respectiv, din capitalul băncii. Investirea mijloacelor de către bănci în capitalul unităților economice duce la imobilizarea resurselor lor, iar investirea unor sume excesive poate cauza băncilor potențiale probleme financiare. Din aceste considerente, băncile pot deține o cotă substanțială ($\geq 10\%$) în capitalul unităților economice, care nu practică activități financiare, numai cu permisiunea Băncii Naționale.

Un nivel adecvat de lichiditate permite băncilor să-și onoreze cererile la termen și fără pierderi. În acest scop au fost determinate reguli menite să stabilească o legătură adecvată dintre suma fondurilor investite ale băncii și suma resurselor financiare proprii și atrase. În legătură cu aceasta, băncile sunt obligate să mențină activele lichide la un nivel de cel puțin 20 la sută din totalul activelor, precum și să nu admită depășirea termenelor operațiunilor de investiții ale băncilor față de termenele de atragere a resurselor financiare.

Una din condițiile de bază pentru asigurarea funcționării eficiente a sistemului bancar este existența în fiecare bancă a sistemului de control intern, având menirea să protejeze interesele băncii și ale creditorilor acesteia prin reducerea riscurilor legate de activitatea financiară și conflictul de interese. Acest sistem trebuie să asigure repartizarea atribuțiilor persoanelor cu funcții de răspundere, aplicarea eficientă a metodelor de gestiune, efectuarea cu regularitate a controalelor organizatorice și administrative cu forțele auditului intern și extern, prezența procedurilor corespunzătoare privind aprobarea preliminară a operațiunilor, precum și evidența acestora în baza standardelor general acceptate.

O însemnătate deosebită, în calitate de parte integrantă a sistemului de control intern, revine activității interne a băncii, legate de rezistența față de o eventuală utilizare a băncii în scopul spălării banilor. Exigențele speciale prudențiale recomandă fiecărei bănci să aplice în activitatea sa zilnică procedurile interne corespunzătoare în vederea asigurării respectării așa-numitului principiu „cunoaște-ți clientul”. În același timp, exigențele Băncii Naționale se referă nu numai la identificarea clienților la deschiderea conturilor, dar și la examinarea permanentă de către persoane cu funcții de răspundere împuternicite în mod special a fluxurilor de bani care trec prin conturile bancare pentru a preîntâmpina mișcarea mijloacelor de proveniență ilegală.

Activitatea băncilor presupune un caracter transparent, bazat pe principiile general acceptate de raportare. Astfel, un pas important a fost introducerea noilor rapoartări în baza standardelor de

contabilitate, similare standardelor aplicate pe plan internațional. Scopul principal al implementării noilor rapoarte financiare constă în reflectarea reală și aprecierea justă a situației financiare a băncilor. Noul mecanism de raportare creează condiții optimale pentru informarea adecvată a proprietarilor și administratorilor băncilor, organului de supraveghere și a publicului.

Ca mijloc eficient pentru stimularea disciplinei financiare și pentru ridicarea nivelului de credibilitate a sistemului bancar au fost extinse cerințele referitor la dezvăluirea de către bănci a informației privind activitatea lor. Nivelul sporit al transparenței în sectorul bancar va mări capacitățile agenților economici și persoanelor fizice pentru determinarea corectă a băncilor care activează în condiții suficient de prudente, ceea ce va stimula returnarea investitorilor din băncile supuse unor riscuri excesive spre băncile capabile să-și dirijeze prudent activitatea.

3. DIRECȚIILE PRINCIPALE DE DEZVOLTARE A SISTEMULUI BANCAR PE TERMEN MEDIU

În vederea dezvoltării continue a unui sistem bancar viabil, stabil, armonizat cu principiile și standardele internaționale, în Strategia Guvernului și Băncii Naționale a Moldovei cu privire la dezvoltarea sectorului financiar al Republicii Moldova în perioada 2005-2010 au fost determinate direcțiile principale îndreptate spre stabilitatea macroeconomică și consolidarea sistemului bancar.

3.1. Cadrul macroeconomic

Politicile Băncii Naționale a Moldovei privind dezvoltarea sectorului financiar se bazează pe principiile stabilității macroeconomice, dezvoltării sectorului real prin promovarea reformelor structurale, intensificarea relațiilor comerciale externe și activității investiționale. În acest scop vor fi întreprinse următoarele măsuri:

- crearea unor condiții adecvate pentru asigurarea creșterii economice durabile; Astfel, printre acțiunile prioritare ce contribuie la o creștere economică susținută și au tangență cu funcționarea sistemului financiar, pot fi menționate următoarele: asigurarea condițiilor favorabile pe piețele monetară și de credit în vederea menținerii stabilității financiare; susținerea dezvoltării pieței financiare sub aspect instituțional și de infrastructură; dezvoltarea infrastructurii regionale; elaborarea instrumentelor și mecanismelor de stimulare a băncilor pentru acordarea creditelor pe termen lung, precum și pentru atragerea economiilor populației, inclusiv a transferurilor angajaților de peste hotare, în activitatea investițională.
- reducerea nivelului inflației, în scopul asigurării unui mediu favorabil pentru desfășurarea activităților antreprenoriale și investiționale, precum și pentru protecția veniturilor reale ale populației; Astfel, în scopul reducerii nivelului inflației și menținerii acesteia la un nivel jos, va fi promovată în continuare o politică monetară antiinflaționistă,

strâns corelată cu măsurile politicilor bugetar-fiscală și structurală cu caracter antiinflaționist.

- promovarea unei politici valutare ce prevede în continuare flotarea liberă a monedei naționale și determinarea cursului de schimb al leului moldovenesc în dependență de cererea și oferta pe piața valutară; crearea unor condiții favorabile pentru activitatea economică externă; Astfel, pentru atenuarea impactului asupra cursului de schimb al monedei naționale, vor fi întreprinse acțiuni concrete, în scopul creării unui climat investițional favorabil ce ar permite atragerea investițiilor străine și direcționarea surselor provenite din munca prestată în străinătate de către cetățenii Republicii Moldova în sectorul real al economiei, inclusiv în business-ul mic și mijlociu.
- stabilizarea situației în domeniul datoriei de stat externe și optimizarea gestionării datoriei pentru diminuarea riscurilor externe; onorarea, în măsura posibilității, a angajamentelor externe contractate, raționalizarea condițiilor de contractare a celor noi, depunerea eforturilor în scopul restructurării datoriilor externe istorice.
- eficientizarea politicilor de echilibrare a balanței de plăți a statului, care vor fi orientate spre reducerea deficitului contului curent; raționalizarea structurii importurilor și stimularea dezvoltării sectorului de producere ca bază de sporire a exporturilor; liberalizarea treptată a mișcărilor de capital; încurajarea dezvoltării activității burselor, atât de bunuri, cât și a celor de valori mobiliare; utilizarea eficientă a asistenței tehnice și financiare străine; implementarea standardelor internaționale de evidență și statistică, etc.
- implementarea reformelor structurale și a cadrului normativ;
- promovarea unei politici bugetar-fiscale care să asigure o evoluție echilibrată a veniturilor și cheltuielilor publice.

3.2. Consolidarea sistemului bancar

Scopul principal urmărit prin politica și acțiunile Băncii Naționale aferent consolidării sistemului bancar este perfecționarea în continuare a modului de funcționare a băncilor, ceea ce va asigura creșterea gradului de siguranță în activitatea acestora, precum și va spori capacitatea băncilor de a satisface necesitățile economiei naționale și ale persoanelor fizice privind serviciile bancare.

Pentru realizarea scopului sus-menționat, vor fi stimulate acțiunile orientate spre fortificarea sistemului bancar, care, totodată vor fi promovate și în cadrul fiecărei bănci în parte. Proprietarii și administratorii băncilor vor stabili și întreprinde măsuri în vederea diminuării riscurilor aferente operațiunilor active ale băncilor, sporirii gradului de acoperire a acestui risc cu capital propriu, perfecționării metodelor de dirijare a activelor și pasivelor, dezvoltării sistemului de control intern și perfecționării modului de activitate a organelor de conducere.

În cadrul sistemului bancar va fi susținut procesul de consolidare prin:

- depunerea eforturilor orientate spre sporirea stabilității băncilor autohtone prin majorarea

exigențelor față de capitalul minim necesar. Pentru ca băncile autohtone să fie competitive pe plan internațional, este oportună majorarea cerinței față de capitalul minim necesar în atare mod, încât capitalul acestora să fie comparabil cu cerințele existente în majoritatea statelor europene;

- depunerea și în continuare a eforturilor pentru diminuarea riscurilor aferente activelor băncilor, inclusiv spre diversificarea acestora, crearea provizioanelor adecvate pentru acoperirea riscurilor aferente activelor;
- promovarea politicilor privind identificarea proprietarilor care exercită o influență considerabilă asupra managementului și activității băncii, în vederea determinării structurii proprietarilor și surselor mijloacelor vărsate în capitalul băncii. Va fi supravegheată și verificată existența și realizarea sistemelor de control intern aferente procedurilor de cunoaștere a proprietarilor băncilor, precum și procedurilor de stabilire a activității în comun a debitorilor și proprietarilor băncii pentru a minimiza riscurile aferente activității de creditare;
- promovarea în continuare a capacității băncii de a genera regulat, prin activitatea ei prudentă, venituri suficiente pentru acoperirea cheltuielilor curente ale băncii și asigurarea dezvoltării eficiente a acesteia pe viitor;
- perfecționarea în continuare a procedurilor de control intern aferente metodelor de dirijare a riscului de țară și de piață, în scopul minimizării impactului negativ al situațiilor de criză pe piața internă și cea internațională asupra stabilității sistemului bancar autohton.

3.3. Implementarea standardelor în domeniu

În scopul menținerii stabilității financiare a sistemului bancar și neadmiterii implicării băncilor în operațiuni cu un grad de risc sporit, Banca Națională a Moldovei promovează o politică activă în domeniul reglementării și supravegherii bancare, bazată pe standarde general acceptate, elaborate de Comitetul Basel pentru o supraveghere bancară eficientă. Aceste principii servesc pentru întreaga comunitate financiară internațională drept un exemplu după care poate fi apreciată eficiența regimurilor de supraveghere bancară și, ca rezultat, nivelul de dezvoltare a sistemului bancar.

Astfel, în scopul reglementării activității bancare și asigurării unei situații financiare stabile a băncilor, precum și în scopul protecției depunătorilor, Banca Națională a stabilit reglementări prudențiale conform standardelor internaționale ale Comitetului Basel. Pentru a asigura eficiența supravegherii bancare, Banca Națională permanent studiază aceste standarde, precum și experiența altor țări în acest domeniu și ca urmare întreprinde măsuri îndreptate spre perfecționarea în continuare a activității sistemului bancar. Astfel, în vederea consolidării stabilității financiare a băncilor se va promova în continuare perfecționarea metodelor de gestionare a riscurilor aferente activității băncilor, precum și modalităților de protecție în scopul atenuării acestor riscuri.

E de menționat că, potrivit rezultatelor Programului de Evaluare a Sectorului Financiar, supravegherea și reglementarea bancară sunt suficient de exhaustive și, în linii generale, respectă principiile de bază ale Comitetului Basel.

Ținând cont de condițiile economiei de piață instituțiile financiare vor dezvolta în continuare sistemul de evidență contabilă și raportare financiară în vederea implementării standardelor internaționale. Vor fi elaborate și aplicate în continuare metodele de evaluare a activelor și pasivelor instituțiilor financiare la valorile reale, respectând principiile prudenței și netransferării riscurilor existente pentru perioada anilor următori, fapt ce va contribui și la îmbunătățirea în continuare a managementului instituțiilor. Banca Națională a Moldovei va actualiza periodic planul de conturi și sistemele de raportare conform prevederilor Standardelor Internaționale de Raportare Financiară, Standardelor Naționale de Contabilitate și actelor legislative în vigoare. Standardele Naționale de Contabilitate care au fost elaborate în conformitate cu SIC urmează a fi revizuite și ajustate în continuare la Standardele Internaționale de Raportare Financiară prin determinarea unilaterală a cerințelor față de îndeplinirea prevederilor și scopurilor stabilite.

În scopul de a facilita utilizarea instrumentelor de plată fără numerar, Banca Națională a Moldovei, prin perfecționarea cadrului normativ existent, va contribui și la perfecționarea instrumentelor de plată. În vederea dezvoltării sistemului de plăți interbancare actual, Banca Națională a Moldovei va implementa Sistemul Automatizat de Plăți Interbancare de generație nouă, care va include sistemul de decontare pe bruto în timp real, destinat plăților urgente și de mare valoare, și sistemul de compensare cu decontare pe neto la intervale de timp prestabilite, destinat plăților de mică valoare, precum și mecanismul de decontare a operațiunilor cu valori mobiliare bazat pe principiul „livrare contra plată”.

Implementarea Sistemului Automatizat de Plăți Interbancare de generație nouă se va efectua în două etape. La prima etapă de implementare vor fi antrenate băncile, iar la etapa următoare – Bursa de Valori a Moldovei. Banca Națională a Moldovei va elabora un cadru normativ relevant privind activitatea băncilor în cadrul Sistemului Automatizat de Plăți Interbancare de generație nouă, care va intra în vigoare imediat după finalizarea primei etape de implementare a acestui sistem. La a doua etapă de implementare a Sistemului Automatizat de Plăți Interbancare de generație nouă, Banca Națională a Moldovei, în comun cu Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, va elabora cadrul normativ privind reglementarea și supravegherea procedurilor de decontare

4. CONCLUZII

În scopul menținerii stabilității și consolidării sistemului bancar Banca Națională trebuie în continuare să promoveze consolidarea acestuia. Astfel, trebuie întreprinse măsuri

îndreptate spre diminuarea riscurilor aferente operațiunilor active ale băncilor, sporirea gradului de acoperire a acestor riscuri cu capital propriu, perfecționarea metodelor de dirijare a activelor și pasivelor, dezvoltarea sistemului de control intern și îmbunătățirea modului de activitate a organelor de conducere. Aceasta va conduce la îmbunătățirea în continuare a condițiilor de acumulare a mijloacelor temporar libere, disponibile pe piață, în băncile care își desfășoară activitatea cu un grad comparativ mai înalt de prudență și ca urmare va fi sporită capacitatea acestora de a satisface necesitățile crescânde ale economiei naționale și persoanelor fizice în servicii bancare. O atenție deosebită trebuie acordată majorării în continuare a capitalului băncilor autohtone, promovării politicilor privind cunoașterea proprietarilor care exercită o influență considerabilă asupra managementului și activității băncii, dezvoltării procedurilor de control intern menite să determine activitățile în comun dintre debitorii și proprietarii băncii. Promovarea activităților în direcțiile strategice preconizate va asigura dezvoltarea și perfecționarea în continuare a sistemului bancar, ceea ce va contribui la creșterea gradului de credibilitate a sistemului bancar și a capacității acestuia de a susține cu resurse necesare transformările structurale, crearea unui climat antreprenorial și investițional maxim favorabil, precum și pentru susținerea creșterii economice.

Bibliografie

1. Brauda I. C., Fourmaux L. P. *Gestion preventive des risque: De la theorie a la pratique// Banque National de Paris, 1994.*
2. Crinberg M. A. *Core Principles for Effective Banking Supervision. The Basel Committee on Banking Supervision, pp.31-75, 1998.*
3. Cutier R., *Core Principles Methodology. The Basel Committee on Banking Supervision, pp.134-162, 2002.*
4. Gheorghe M., Andrei F. *Tehnica și practica operațiunilor bancare – relațiile agenților economici cu băncile. Editura Tribuna Economică, pp.354-371, 1995.*
5. Gyarand E., *Legislations bancaires dans les pays Central Europeen. Caiet economique, nr.23, 2002.*
6. Jonson F., Jonson A. *Bank Management. American Institute of Banking Edition, pp.100-143, 1989.*
7. Kaufman H. M. *Money and Banking. Lexington, Massachusetts, Toronto, 1992.*
8. Kirîțescu C., *Băncile, Mică enciclopedie. Editura Expert. București, 1998.*
9. Kyzdel A. *Overview of the new Basel Capital Accord. The Basel Committee on Banking Supervision 2003.*
10. Santana B., Terasawa K. *Relations prudentiales et regulation monetaire dans la Comunaute Europeene, Problemes economiques, 2146/oct., 1999.*
11. Sinkey J., Summers L. *Commercial Bank Financial Management. Prentice-Hall Edition, New Jersey, pp.196-209, 1998.*

Recomandat spre publicare: 20.09.2007.